

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 382/2023-24

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Petra Straku (sudca spravodajca) a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľov [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpených advokátom JUDr. Jánom Súkeníkom, Stred 60/55, Považská Bystrica, proti postupu Okresného súdu Trnava (pôvodne Okresného súdu Piešťany) v konaní sp. zn. PN-15C/42/2020 (pôvodne sp. zn. 15C/42/2020) takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Trnava (pôvodne Okresného súdu Piešťany) v konaní sp. zn. PN-15C/42/2020 (pôvodne sp. zn. 15C/42/2020) **bolo porušené** základné právo sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Okresnému súdu Trnava **prikazuje** v konaní sp. zn. PN-15C/42/2020 **konať** bez zbytočných prietáhov.
3. Sťažovateľom **priznáva** finančné zadosťučinenie každému z nich **1 500 eur**, ktoré im **je** Okresný súd Trnava **povinný** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Okresný súd Trnava **je povinný** nahradiť sťažovateľom trovy konania **841,39 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľov do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
5. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **nevyhovuje**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažovatelia sa ústavnou sťažnosťou doručenu ústavnému súdu 19. júla 2023 domáhali vyslovenia porušenia svojich základných práv na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1, prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a práva na prejednanie svojej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Tiež navrhovali prikázať Okresnému súdu Trnava vo veci konať bez zbytočných prietáhov, priznať finančné zadost'učinenie každému z nich 4 500 eur a náhradu trov konania.

II.

2. Z obsahu ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovatelia sa žalobou doručenu Okresnému súdu Piešťany 17. júna 2020 domáhajú náhrady nemajetkovej ujmy spolu 75 000 eur. Žalobu odôvodnili stratou manžela a otca, ktorý 30. mája 2019 tragicky zahynul pri dopravnej nehode v okrese Trnava.

3. Sťažovatelia namietali celkovú dĺžku konania v trvaní viac ako troch rokov, pričom v namietanom konaní dosiaľ nebol nariadený termín pojednávania. Pred podaním ústavnej sťažnosti sťažovatelia uplatnili sťažnosť pre nečinnosť podľa § 62 ods. 2 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Predseda okresného súdu listom (č. k. Spr 212/23 z 31. mája 2023) upovedomil sťažovateľov, že nariadeniu termínu pojednávania bráni zákonná prekážka (mimoriadna situácia spojená s pandemickou situáciou). Predseda okresného súdu v uvedenom liste ozrejmil, že na zákonného sudcu bol 11. mája 2022 podaný disciplinárny návrh. Tiež argumentovali, že ani počas najprísnejších opatrení v boji proti šíreniu nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 nebol absolútny zákaz realizácie súdnych pojednávanií. Podľa ich názoru neprimeraná dĺžka konania bola zapríčinená nečinnosťou zákonného sudcu. Čo sa týka zložitosti veci, uvádzali, že vec nie je právne ani skutkovo zložitá. V závere poznamenali, že dlhodobé prietahy prehlbujú ich rodinnú a osobnú tragédiu.

4. Ústavný súd uznesením č. k. III. ÚS 382/2023 z 18. augusta 2023 prijal ústavnú sťažnosť sťažovateľov na ďalšie konanie v časti, v ktorej sa sťažovatelia domáhali vyslovenia porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru postupom Okresného súdu Trnava (pôvodne Okresného súdu Piešťany) v konaní sp. zn. 15C/42/2020. Vo zvyšnej časti ústavnú sťažnosť odmietol ako zjavne neopodstatnenú.

5. Okresný súd vo vyjadrení uviedol, že ústavnú sťažnosť považuje za čiastočne dôvodnú (s ohľadom na dĺžku trvania sporu), pretože v období do začiatku roka 2021 konal bezprietahovo a až následne bolo konanie poznačené protipandemickými opatreniami, počas ktorých nebolo podľa názoru okresného súdu vhodné nariaďovať pojednávanie. Okresný súd priznal obdobie nečinnosti od polovice roka 2022, v ktorom bol pôvodný zákonný sudca opakovane práceneschopný. Požadované finančné zadost'učinenie sťažovateľov považuje za neprimerané vzhľadom na okolnosti prípadu a celkovú dĺžku konania.

III.

6. Dňa 1. júna 2023 nadobudol účinnosť zákon č. 150/2022 Z. z. o zmene a doplnení niektorých zákonov v súvislosti s novými sídlami a obvody súdov (tzv. nová súdna mapa), ktorým bol v čl. VIII zmenený aj zákon č. 371/2004 Z. z. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky a o zmene zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 371/2004 Z. z.“). Podľa § 2 ods. 32 zákona č. 371/2004 Z. z. v znení účinnom od 1. júna 2023 prechádza výkon súdnictva z Okresného súdu Piešťany na Okresný súd Trnava.

7. Ústavný súd vo vzťahu k čl. 48 ods. 2 ústavy (rovnako k čl. 6 ods. 1 dohovoru) už judikoval, že formuláciou uvedenou v čl. 48 ods. 2 ústavy ústavodarca v základnom právnom predpise Slovenskej republiky vyjadril zhodu zámerov vo sfére práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietáhov s právnym režimom súdnej ochrany podľa dohovoru (II. ÚS 71/97). Z uvedeného dôvodu preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (IV. ÚS 195/07).

8. Účelom základného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. K odstráneniu tohto stavu dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 221/04). Porušenie základného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietáhov sa skúma s ohľadom na okolnosti prípadu z pohľadu (i) právnej a faktickej zložitosti veci, (ii) správania účastníka a (iii) postupu súdu (I. ÚS 41/02). Ústavný súd (obdobne ako Európsky súd pre ľudské práva) prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľov (rozsudok ESĽP z 30. 3. 2023 vo veci Roth Neved'alová proti Slovenskej republike, sťažnosť č. 50525/21, bod 11, obdobne nález IV. ÚS 465/2022).

9. Povinnosť súdu a sudcu konať bez prietáhov podľa právnej úpravy účinnej od 1. júla 2016 je *expressis verbis* zakotvená ako základný princíp civilného sporového konania v čl. 17 CSP, podľa ktorého súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, predchádza zbytočným prietahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania strán sporu a iných osôb. Základnou povinnosťou súdu a sudcu je zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie (I. ÚS 318/2022, I. ÚS 361/2022).

10. Predmetom konania je náhrada nemajetkovej ujmy z titulu straty manžela a otca sťažovateľov, ktorý tragicky zahynul pri dopravnej nehode. Predmet sporu má pre sťažovateľov nepochybne veľký význam a okolnosti preskúmvanej veci majú relevanciu aj ako jedno z už spomínaných kritérií na účely posúdenia včasnosti poskytovanej spravodlivosti zo strany všeobecného súdu. Konanie patrí medzi štandardnú agendu súdov a nevyznačuje sa mimoriadnou náročnosťou. V správaní sťažovateľov neboli zistené také skutočnosti, ktoré by významne vplývali na celkovú dĺžku konania. Ústavný súd pri priznaní finančného zadosťučinenia zohľadnil aktivitu sťažovateľov v podobe podania sťažnosti pre nečinnosť adresovanú predsedovi súdu.

11. Ústavný súd hodnotil dĺžku namietaného konania v trvaní viac ako tri roky. Žaloba sťažovateľov bola podaná na Okresnom súde Piešťany 18. júna 2020. Počas konania došlo k opakovanej zmene zákonného sudcu 15. februára 2021 a 14. júla 2023. Administratívna fáza konania (vyžiadanie spisu z Okresného dopravného inšpektorátu Trnava, vyjadrenie sporových strán) prebiehala od 13. júla 2020 do 25. novembra 2020 (takmer štyri mesiace). Nový zákonný

sudca sťažovateľom 17. mája 2022 ozrejmil, že vec bude možné prejednať a rozhodnúť až po odpadnutí zákonnej prekážky v súvislosti s nariadenými pandemickými opatreniami COVID-19. Výrazne obdobia nečinnosti možno bádať od 15. februára 2021 do 17. mája 2022 a od 17. mája 2022 do 19. júla 2023 v trvaní 2 rokov a 5 mesiacov. Prvý termín pojednávania v konaní je podľa vyjadrenia okresného súdu nariadený na 29. november 2023, teda po viac ako troch rokoch od podania žaloby (18. júna 2020).

12. Namietané konanie v jeho značnom rozsahu spadá do obdobia nepriaznivej pandemickej situácie. Ústavný súd vo svojej rozhodovacej činnosti viackrát uznal, že obmedzenia, ktoré si vyžiadala pandémia COVID-19, môžu mať nepriaznivý vplyv na vybavovanie vecí vnútroštátnymi súdmi. Ustanovenie § 3 ods. 1 písm. a) zákona č. 62/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 a v justícii a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony síce nebránilo okresnému súdu uskutočňovať pojednávania, avšak obmedzovalo jeho uskutočňovanie v nevyhnutnom rozsahu. Ústavný súd poznamenáva, že v čase mimoriadnej situácie a núdzového stavu predmet sporu nespadal do prednostnej agendy všeobecných súdov (vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 24/2021 Z. z. o vykonávaní pojednávania, hlavných pojednávania a verejných zasadnutí v čase mimoriadnej situácie a núdzového stavu).

13. Je nepochybné, že nepriaznivá epidemiologická situácia prispela k celkovej dĺžke konania. Avšak okresný súd minimálne od 22. februára 2022, keď došlo k zrušeniu núdzového stavu vyhláseného uznesením vlády Slovenskej republiky č. 695 z 24. novembra 2021, mohol v namietanom konaní plynulo vykonávať procesné úkony. Ústavný súd v posudzovanej veci nezistil žiadnu objektívnu prekážku, ktorá by od 22. februára 2022 bránila riadnemu ústnemu prejednaniu sporu (III. ÚS 156/2023, III. ÚS 247/2023). Ústavný súd tiež konštatuje, že dĺžka súdneho konania by mala v „rozumnej miere“ zodpovedať intenzite faktorov, ktoré môžu konanie predlžovať (III. ÚS 577/2022, III. ÚS 704/2022, III. ÚS 190/2023). V súlade s judikatúrou ESĽP je ukončenie súdneho konania v primeranom čase základným ľudským právom (rozsudok ESĽP z 29. 5. 1986 vo veci Deumeland proti Nemecku, sťažnosť č. 9384/81). Ústavný súd vychádzal zo svojej ustálenej rozhodovacej praxe, podľa ktorej zbytočné prietahy v konaní môžu byť zapríčinené nielen samotnou nečinnosťou všeobecného súdu, ale aj jeho neefektívnou a nesústredenou činnosťou, teda takým konaním, ktoré nevedie efektívne k odstráneniu právnej neistoty účastníkov konania (III. ÚS 635/2022, III. ÚS 660/2022).

14. Okresný súd ospravedlňoval dĺžku konania dlhodobou práceneschopnosťou pôvodného zákonného sudcu (od 28. februára 2023 do 11. apríla 2023 a od 13. apríla 2023 do 25. mája 2023). K uvedenému tvrdeniu ústavný súd podľa svojej konštantnej judikatúry uvádza, že systémové zlyhania pri správe súdnictva bez ohľadu na to, ktorý zo štátnych orgánov za ne zodpovedá, nemôžu byť dôvodom neuznania základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov a nezbavujú Slovenskú republiku zodpovednosti za prietahy (II. ÚS 481/2017). Zmyslom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov nie je pomenovanie príčin prietahov v konaní alebo vyvodenie zodpovednosti vo vzťahu k stranám, ich advokátom, sudcom, súdnej administratíve, predsedom súdov či k rezortnému ministerstvu. Rovnako účelom ústavnej sťažnosti nie je dospieť k záveru, či príčiny majú objektívny alebo subjektívny charakter.

15. Ústavným súdom posúdené okolnosti odôvodňujú, aby vyslovil porušenie základného práva sťažovateľov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Aj napriek tomu, že v konaní je nariadený termín pojednávania na 29. november 2023, ústavný súd doplnil ochranu aj o uloženie príkazu okresnému súdu vo veci konať bez zbytočných prietáhov [čl. 127 ods. 2 ústavy v spojení s § 133 ods. 3 písm. a) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“)].

IV.

16. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

17. Sťažovatelia v ústavnej sťažnosti žiadali o priznanie finančného zadosťučinenia spolu 13 500 eur. Cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen deklaráciu namietaného porušenia (III. ÚS 189/2023). O takýto prípad bez pochybnosti ide aj v preskúmvanej veci. Pri rozhodovaní o primeranom finančnom zadosťučinení ústavný súd vychádza zo zásad spravodlivosti. Zohľadňujúc konkrétne okolnosti posudzovanej veci, predmet posudzovaného konania, povahu a význam dotknutých práv, namietanú dĺžku konania, obmedzenia súvisiace s pandémiou COVID-19, ako aj vlastnú judikatúru týkajúcu sa výšky priznávaného finančného zadosťučinenia (III. ÚS 336/2021, III. ÚS 590/2022, III. ÚS 108/2023), ústavný súd považoval za spravodlivé priznať každému zo sťažovateľov 1 500 eur [§ 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde].

V.

18. Ústavný súd priznal sťažovateľom nárok na náhradu trov konania podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde v celkovej sume 841,39 eur. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľov ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov [§ 1 ods. 3, § 11 ods. 3, § 13a ods. 1 písm. a) a c), § 16 ods. 3 vyhlášky]. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2023 je 208,67 eur a hodnota režijného paušálu je 12,52 eur. Základná sadzba odmeny sa pri zastupovaní dvoch a viacerých sťažovateľov znižuje o 50 % (§ 13 ods. 2 vyhlášky), teda na sumu 104,34 eur. Sťažovateľom vznikol nárok na náhradu trov konania za dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2023 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti) vrátane 20 % DPH.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 31. októbra 2023

Robert Šorl
predseda senátu